

Asia: VN/2215/2025

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne vaikutusten arvioinnista?

Pohjois-Savon hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto sekä yhtyy Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n ja Kuntaliiton eriävään mielipiteeseen hankintatietovarannon kannattavuudesta ja sen aiheuttamista riskeistä.

Hallituksen lakimuutosesityksen tavoitteena on kansallisen julkisten hankintojen tietovarannon ja julkisyhteisöjen ostolaskutietojen julkaisemisen avulla tehostaa julkisia hankintoja, saavuttaa kustannussäästöjä ja parantaa julkisten varojen käytön vaikuttavuutta. Lakiuudistuksen tavoitteet ovat kannatettavia, mutta lausuntopyyntöön materiaalina saaduilla tiedoilla on vaikeaa arvioida, millaista työmäärän lisäystä esitetyt velvoitteet tarkoittavat hyvinvointialueille. Selvää kuitenkin on, että merkittäviä lisäkustannuksia uudet selvitys- ja raportointivelvoitteet tulevat aiheuttamaan ja nämä on hyvinvointialueiden nykyisessä taloustilanteessa tärkeää saada korvattua täysimääräisesti sekä kertaluonteisten että jatkuvien kustannusten osalta.

Hankintatietovarannosta ei tulla saamaan hyvinvointialueille suoraa taloudellista hyötyä. Esityksessä kuvatut hyödyt ovat kaikki välillisiä ja perustuvat pitkälti oletuksiin siitä, että hankintatietovarannon kautta lisääntyvä tieto alentaisi hyvinvointialueiden hankintojen hintoja. Miten tämä tapahtuisi, jää täysin arvailujen varaan. Lisäksi laskelmat mahdollisista hyödyistä on kuvattu hyvin yleisellä tasolla, minkä vuoksi niiden toteutumista on mahdotonta edes arvioida organisaatiotasolla. Hankkeen selvitystyö vaikuttaa kokonaisuudessaan hyvin keskeneräiseltä ja taustatietoja, joilla arviointia on tehty ei avata riittävästi.

Kynnysarvot ylittävien hankintojen laskutukseen esitetty kilpailutustunnisteen lisääminen on merkittävä hallinnollinen työ sekä hyvinvointialueille, että palveluntuottajille ja tavarantoimittajille, sillä kilpailutunniste tulisi jatkossa lisätä pelkästään Pohjois-Savon hyvinvointialueella sadoille

tuhansille laskuille vuositasolla. Lisäksi osa laskuista tulee manuaalisesti kirjata salassa pidettäväksi ennen raportointia hankintatietovarantoon. Manuaalisen kirjaustyön lisääntymisen lisäksi on mahdollista, että jo toteutettuja automaatioita joudutaan purkamaan os-tolaskujen käsittelyn prosessissa, mikä osaltaan lisää edelleen henkilötöiden määrää ja samalla siihen sisältyvien virheiden mahdollisuutta.

Esitetty malli ostolaskutietojen julkaisemiseksi sisältää riskin potilastietojen, henkilötietojen, tai muiden salassa pidettävien tietojen päätymistä julkiseksi. Ostolaskujen tuoterivitiedoista on pääteltävissä salassa pidettäviä hankintasopimuksiin liittyviä yksityiskohtia. Edellä mainitut seikat voivat johtaa vastaanotettujen valelaskujen määrän kasvuun. Suunniteltu tiheä frekvenssi kasvattaa edellä mainittujen riskien toteutumista.

Eurooppalaisesta verkkolaskustandardista ja käytössä olevista ajantasaisista verkkolaskuformaateista huolimatta kilpailutustunnusten saaminen standar-doiduille paikoilleen palveluntuottajilta ja laskuttajilta on epärealistinen tavoite. Kuntaliiton suositusten mukaisesti julkaistu avoin ostolaskudata on mielestämme riittävä ja olennainen julkisten hankintayksiköiden ostolaskujen avoimuuden näkökulmasta. Kilpailutustunnuksen hyödynnettävyys ja näiden tietojen saaminen ostolaskuille on kuitenkin mielestämme tärkeä ja kannatettava asia, mutta ei pakollisena tai vaadittavana tietosisältönä hankintatietovarantoa varten.

Pohjois-Savon hyvinvointialue ei näe ehdotusta ostolaskudatan julkaisemisesta hankintatietovarantoon taloudellisesti kannattavana muutoksena toimintatapojen tai tietojärjestelmien näkökulmasta. Emme koe uuden tietovarannon lisäävän esityksessä lueteltuja oletettavasti saavutettavia hyötyjä.

On jopa todennäköistä, että nykyiset tietojärjestelmät eivät mahdollista uudelta raportoinnilta vaadittavia kirjauksia, joko kenttien tai niiden tietosisältöjen rajoit-teiden vuoksi. Tietojärjestelmien muutokset tai uusien järjestelmien hankkimisen kustannukset on huomioitava sekä ajallisesti että kustannusten osalta uudistuksen siirtymäaikoja arvioitaessa. Järjestelmämuutoksia ei tarvita pelkästään hyvinvointialueella, vaan myös kaikilta sille laskuja lähettäviltä, jotka kuuluvat tietovarannon raportoinnin piiriin. Varsinkin pienille yrityksille tämä voi olla merkittävä taloudellinen rasite, joka heikentää halukkuutta ja mahdollisuutta tehdä yhteistyötä julkisten organisaatioiden kanssa. Tämän vuoksi, vaikka lakiuudistuk-sella pyritään lisäämään kilpailua, sillä saattaa olla jopa sitä vähentävä vaikutus.

Hallituksen esitysluonnoksessa on kuvattu, että hankintatietovarannolla tullaan saavuttamaan epäsuoria hyötyjä hyvinvointialueille laskutustiedon lisääntymisen vuoksi. Esityksestä saa kuitenkin sen käsityksen, että hankintayksiköille luovutetaan vain niiden omat laskutukseen liittyvät yksityiskohtaiset tiedot, jotka niillä luonnollisesti jo on. Hankintayksiköiden hankintojen tiedolla johtamisen tehostuminen hankintatietovarannon tietojen kautta on näin ollen vähintäänkin kyseenalaista. Mikäli hankintatietovarannon tietojen laaja hyödyntäminen jää esityksen mukaisesti

pelkästään viranomaisten ja tutkijoiden mahdollisuudeksi, se ei edistä julkisten hankintayksiköiden tiedolla johtamisen suotuisaa kehittymistä.

Esityksessä on tietovarannolla arvioitu saavutettavan epäsuoria hyötyjä lisääntyvän kilpailun ja suoramarkkinointien määrän vähenemisen kautta. Näistä aiheutuva hyöty on kuvattu hyvin optimistisesti ilman selkeitä perusteita tai kuvausta siitä, miten tämä tapahtuisi. Hyvinvointialueille tehdään sekä talouden tehostamisen, että kehittämisen hankkeissa merkittävää työtä hankintojen tehostamiseksi, joilla saadaan välittömiä ja näkyviä vaikutuksia kun voidaan huomioida tarvelähtöisyys ja markkinoiden tilanne kussakin hankinnassa. Sen vuoksi näihin suunnattu resurssointi kotiuttaa paremmin myös nyt lausuttavan lakimuutosesityksen tavoitteita.

Lisäksi tulisi huomioida, että julkisiin hankintoihin kohdistuvat velvoitteet hankintayksiköille ja tarjoajille ovat lisääntyneet viime vuosina merkittävästi. Julkisten hankintojen tehostamiseksi muutoksen tulisi ennemmin olla päinvastainen, eli sääntelyä tulisi keventää ja menettelytapoja yksinkertaistaa. Jo tällä hetkellä on hankintoja, joihin ei saada tarjouksia riittävästi, koska tarjousten jättäminen koetaan liian monimutkaiseksi, riskialttiiksi ja työlääksi. Suuritoisiin kilpailutuksiin saaduilla tarjouksilla ei siten välttämättä kateta organisaation koko tarvetta ja joudutaan suoramarkkinoihin. Tämä ei ole hyvinvointialueiden näkökulmasta eikä kansallisesti kestävä. Tilanteeseen tulisi saada muutos, jolla julkiset hankinnat saataisiin tarjoajia laajasti kiinnostaviksi ja niihin onnistuneesti osallistuminen myös sääntelyä vähemmän tunteville mahdolliseksi.

2. Huomionne ehdotetusta hankintatietovarantolaista ja sen perusteluista?

Vastaus on kokonaisuudessaan kohdassa 1.

3. Huomionne ehdotetuista muutoksista julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin sekä edellä mainittujen lakien perusteluista?

Vastaus on kokonaisuudessaan kohdassa 1.

4. Huomionne ehdotetuista muutoksista Valtiokonttorista annettuun lakiin ja niiden perusteluista?

Vastaus on kokonaisuudessaan kohdassa 1.

5. Muut mahdolliset huomionne hallituksen esitysluonnoksesta?

Vastaus on kokonaisuudessaan kohdassa 1.

Kalske Outi
Pohjois-Savon hyvinvointialue/ Hallintopalvelut

